

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาเพื่อศึกษากระบวนการควบคุมโรคเลือดจากธาลัสซีเมียจากโรงเรียน สุ่มครอบครัว และชุมชน ทำการพัฒนาระบบการโดยการขอความร่วมมือในการศึกษาวิจัย สร้างการยอมรับและตระหนักถึงความสำคัญในการควบคุมและป้องกันโรคในองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสุขภาพเด็กวัยเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ชุมชนในจังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 ตำบล ซึ่งสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยการจับสลากรายชื่อจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 2 จังหวัด ได้แก่จังหวัดระยองและจังหวัดชลบุรี หลังจากนั้น สุ่มเลือกอำเภอขึ้นมา 1 อำเภอ ศึกษาอำเภอละหนึ่งตำบลที่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา และบุคลากรสาธารณสุขในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมในตำบลนั้น ๆ ยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย ทำการศึกษากับตัวแทนหน่วยงาน ได้แก่ นายกองคการบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูอนามัย ครูประจำชั้นพยาบาลวิชาชีพประจำหน่วยบริการสาธารณสุขในตำบลนั้น ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 77 คนในโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย กระบวนการประชุมผู้เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์โอกาสเสี่ยงของเด็ก การนำเสนอข้อมูล การสะท้อนข้อมูลการดำเนินการ แบบบันทึก แบบสอบถามความรู้ ความตระหนัก

ผลการวิจัย

1. กระบวนการคัดกรองโรคเลือดจากธาลัสซีเมียจากโรงเรียนสู่ชุมชน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 การประสานงานกับผู้มีบทบาทในการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยใช้กระบวนการประชุมแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีส่วนผลักดันให้เกิดแผนในชุมชนต่อไป

1.2 การนำเสนอข้อมูลช่วยสร้างความตระหนัก โดยการเสนอสถานการณ์ความชุกของโรคและพาหะในประเทศไทย มีส่วนสร้างความสนใจให้กับผู้แทนองค์กรต่าง ๆ

1.3 เด็กนักเรียนสามารถเรียนรู้และยอมรับการตรวจคัดกรอง กิจกรรมการวิเคราะห์สถานการณ์ของการเกิดโรคมมีส่วนช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี และยินดีที่จะตรวจคัดกรอง ซึ่งในการตรวจคัดกรองนี้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่เสียค่าใช้จ่ายในการคัดกรอง

1.4 การเผยแพร่ความรู้โดยนักเรียนต่อครอบครัวและชุมชนเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เด็กนักเรียนที่ตั้งใจว่าจะตรวจคัดกรองโรคจะมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคแก่บุคคลใกล้ชิดจำนวนมาก เมื่อเทียบกับเด็กนักเรียนที่ไม่ตั้งใจตรวจคัดกรอง หรือไม่ตรวจคัดกรอง

1.5 การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารองค์กรในชุมชนมีส่วนในการกำหนดกระบวนการพัฒนาการตรวจคัดกรองในโรงเรียนและในชุมชน พบว่าหากผู้บริหารไม่สามารถร่วมกิจกรรมทุกครั้งจะเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานในโรงเรียน

2 การดำเนินกิจกรรมควบคุมและป้องกันโรคในนักเรียน โดยมีรายละเอียดผลการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของเด็กนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมทั้ง 2 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 77 คน เป็นเพศชายร้อยละ 62.3 มีอายุ 14 ปี ร้อยละ 61.0 มีจำนวนพี่น้องจากบิดามารดาเดียวกัน 2 - 3 คน ร้อยละ 65.0 นักเรียนเคยมีอาการหรือป่วยเป็นโรคเลือดจางโดยไม่ทราบสาเหตุ ร้อยละ 6.5 มีญาติพี่น้องป่วยมีอาการเลือดจางร้อยละ 9.1 ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย ร้อยละ 68.8

2.2 ความรู้เกี่ยวกับโรคเลือดจางธาลัสซีเมียของเด็กนักเรียนก่อนร่วมกิจกรรมมีความรู้ระดับน้อย หลังร่วมกิจกรรมการ มีความรู้ค่อนข้างมาก และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทั้ง 2 ครั้ง ด้วยการทดสอบค่าที พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้หลังร่วมกิจกรรมมีค่ามากกว่าก่อนร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$

2.3 ความตระหนักในการควบคุมและป้องกันโรค พบว่า นักเรียนมีความตระหนักในการควบคุมและป้องกันโรคในระดับมากทุกประเด็น เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความตระหนักหลังร่วมกิจกรรมกับก่อนการร่วมกิจกรรม พบว่า หลังการร่วมกิจกรรมนักเรียนมีความตระหนักต่อการควบคุมและป้องกันโรคเลือดจางธาลัสซีเมียมากกว่าก่อนกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$

2.4 ความตั้งใจในการควบคุมและป้องกันโรคเลือดจางธาลัสซีซีก่อนการร่วมกิจกรรม นักเรียนความตั้งใจในการตรวจคัดกรองพาหะของโรค การให้คำแนะนำต่อคู่สมรส พ่อแม่ พี่น้องบ้าน และชุมชน ระดับปานกลาง หลังร่วมกิจกรรมมีระดับความตั้งใจเพิ่มขึ้นในระดับค่อนข้างมาก เมื่อทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความตั้งใจหลังร่วมกิจกรรมมากกว่าก่อนการร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ เกือบทุกประเด็น

2.5 การตรวจคัดกรองพาหะโรคเลือดจางธาลัสซีเมียในนักเรียน มีนักเรียนยินดีเจาะเลือดเพื่อการคัดกรองโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย คิดเป็นร้อยละ 77.3 เป็นผู้ไม่ยินดียินดีตรวจร้อยละ 6.8 นอกนั้นเป็นนักเรียนที่ไม่ได้ขออนุญาตผู้ปกครอง หรือไม่ยินยอมจากผู้ปกครอง

ผลการตรวจคัดกรอง พบว่า มีผู้อาจเป็นพาหะของโรคด้วยการตรวจโอเอฟ (OF) ร้อยละ 17.9 และอาจเป็นพาหะของโรคด้วยการตรวจดีซีไอพี (DCIP) ร้อยละ 25.0 โดยรวมพบผู้ที่อาจเป็นหรือมีโอกาสเป็นพาหะของโรคเลือดจางธาลัสซีเมียจากการตรวจคัดกรองทั้งสองวิธีคิดเป็นร้อยละ 28.6

ส่วนที่ 3 การควบคุมและป้องกันโรคเลือดจางธาลัสซีเมียจากโรงเรียนสู่ครอบครัวและชุมชน ดังนี้

3.1 การเผยแพร่ความรู้และความตระหนักต่อการควบคุมและป้องกันโรคของนักเรียน หลังเข้าร่วมกิจกรรมการ 3 - 4 สัปดาห์ โดยเป็นไปโดยธรรมชาติของนักเรียน พบว่า มีนักเรียนที่ได้นำความรู้และความตระหนักต่อการควบคุมและป้องกันโรคเลือดจางธาลัสซีเมียไปเผยแพร่ให้บุคคลในครอบครัวละชุมชนได้รับทราบจำนวน 68 คนคิดเป็นร้อยละ 88.3 ของนักเรียนที่ร่วมกิจกรรม เป็นผลให้มีผู้รับความรู้เพิ่มเติม จำนวน รวม 579 คน คิดเป็นสัดส่วนโดยรวมเท่ากับ 1 ต่อ 7.5 ซึ่งหมายถึง การให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 คน จะมีผู้ที่ได้รับความรู้เพิ่มเติมอีกประมาณ 7 คน โดยผู้ที่นักเรียนไปให้ความรู้มากที่สุด คือ เพื่อน คิดเป็นสัดส่วน 1 : 3.6

3.2 การสะท้อนข้อมูลผลการคัดกรองโดยรวมสู่ชุมชน นักวิจัยได้มอบเอกสารรายงานผลการตรวจคัดกรองเฉพาะรายบุคคลซึ่งเป็นเอกสารต้นฉบับบรรจุใส่ซองจดหมาย ถึงผู้ปกครองและนักเรียนเป็นการเฉพาะบุคคล พร้อมเอกสารคำชี้แจงเกี่ยวกับผลการตรวจและข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว ผู้อำนวยการโรงเรียน และพยาบาลวิชาชีพประจำหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ เมื่อรับทราบผลการคัดกรองพาหะโดยภาพรวมต่างเห็นความสำคัญที่จะเสนอแผนการควบคุมและป้องกันการเกิดโรคเลือดจางธาลัสซีเมียต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป รวมทั้งเห็นควรที่จะเสนอเป็นเนื้อหาที่ต้องสอนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนจบการศึกษาออกจากโรงเรียน

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

การให้ข้อมูลสถิติการเกิดโรคและอัตราพาหะของโรคมีส่วนช่วยทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้บริหารเห็นความสำคัญต่อการคัดกรอง ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ไม่รู้จักโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย จึงขาดความตระหนักในการควบคุมโรค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวีระศักดิ์ พุทธาศรี วัชรา รวีไพบูลย์ และรัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ (2547) ซึ่งพบว่า ประชาชนทั่วไปไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุม ป้องกันโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย ขาดความรู้และความเข้าใจ ดังนั้นเมื่อมีการนำเสนอข้อมูล และวิเคราะห์แนวโน้มของการเกิดโรคในอนาคตทำให้เกิดความตระหนักในการควบคุมโรค รวมทั้งการให้ความรู้ทำให้เด็กนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการคัดกรองโรค แลยินดีร่วมคัดกรองโรค

การมีส่วนร่วมของผู้บริหารส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และหน่วยบริการสาธารณสุขในพื้นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรคในโรงเรียนและชุมชน จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่ผู้บริหารสูงสุดไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งหากไม่มีนโยบายแผนงานที่ชัดเจนจากหน่วยงานระดับประเทศ การดำเนินกิจกรรมการควบคุมและป้องกันโรคในพื้นที่อาจทำได้ยาก เนื่องจากผู้บริหารที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจ หรือไม่มีความสนใจอาจไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน

เนื่องจากต้องอาจเป็นภาระผูกพันและต้องประสานงานเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ทั้งผู้ปกครอง นักเรียน โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยบริการสุขภาพ

การพัฒนาความรู้ ความตระหนัก และการตรวจคัดกรองโรคในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีส่วนช่วยให้เกิดการเผยแพร่ความรู้สู่ครอบครัวและชุมชน ในสัดส่วนเด็กนักเรียนต่อผู้รับข่าวสารเท่ากับ 1:7.5 ทั้งนี้เพราะเด็กนักเรียนเป็นผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะเมื่อจะทำการเจาะเลือดจากการร่วมกิจกรรมวิจัย จำเป็นต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองในครอบครัว ซึ่งนอกจากผู้ปกครองต้องอ่านเอกสารคำชี้แจงที่ผู้วิจัยมอบให้แล้ว ยังได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากการชี้แจงของนักเรียนด้วย นอกจากนี้เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจัดเป็นวัยรุ่นตอนต้นที่มีความสำคัญกับเพื่อนมากเมื่อได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเพื่อนก็ย่อมจะเกิดความตระหนักได้ง่าย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาพบว่าการใช้ข้อมูล ข่าวสาร สถิติ อัตราป่วยของโรคและอัตราการเป็นพาหะทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการควบคุมและป้องกันโรค ดังนั้นบุคลากรสาธารณสุขในพื้นที่ควรใช้ข้อมูลดังกล่าวประกอบการเสนอแผนงานควบคุมและป้องกันโรค เลือดจางธาลัสซีเมียและหรือเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะในการดำเนินงานควบคุมและป้องกันโรคในพื้นที่

การพัฒนาความรู้และความตระหนักในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากจะมีผลให้นักเรียนเห็นความสำคัญขอรับการตรวจคัดกรองโรคเลือดจางธาลัสซีเมียแล้ว ยังมีผลให้นักเรียนได้ขยายความรู้สู่ครอบครัว เพื่อนบ้านและเพื่อน ๆ โดยเฉลี่ยแล้วนักเรียน 1 คนจะเผยแพร่ความรู้ไปยังบุคคลอื่น ๆ ประมาณ 7 คน ซึ่งบุคลากรสาธารณสุขควรใช้เป็นช่องทางในการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าค่าใช้จ่ายในการคัดกรองโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย 1 รายเท่ากับ 100 บาท ซึ่งรัฐบาลหรือหน่วยงานปกครองท้องถิ่นควรลงทุนเพื่อการคัดกรองในนักเรียนมัธยมต้นในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่จะมีครอบครัวและวางแผนการมีบุตรต่อไป ซึ่งการคัดกรองเพียงครั้งเดียวต่อคนก็จะทราบผลไปตลอดเช่นเดียวกับการตรวจกรุปเลือด การลงทุนดังกล่าวน่าจะเหมาะสมกว่าค่าใช้จ่ายในการทำแท้งเด็กที่ป่วยหรือให้การรักษาแก่เด็กที่ป่วยเป็นโรคเลือดจางธาลัสซีเมียเนื่องจากการคัดกรองก่อนการตั้งครรภ์ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งงบประมาณ ความรู้สึก และคุณค่าทางจิตใจ นอกจากนี้ในเด็กนักเรียนที่คัดกรองเบื้องต้นพบว่าเป็นพาหะของโรคควรแนะนำให้ทำการตรวจแยกชนิดของพาหะและทำการตรวจในคู่สมรสก่อนมีบุตรทุกราย ทั้งนี้การตรวจแยกชนิดของพาหะซึ่งมีต้นทุนมากขึ้นไม่จำเป็นต้องตรวจในเด็กที่คัดกรองว่าเป็นพาหะทุกราย แต่ควรตรวจเมื่อเด็กจะสมรสหรือก่อนการตั้งครรภ์เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ

ผลการดำเนินกิจกรรมควรเป็นบทเรียนให้มีการนำแนวคิดไปใช้ในการดำเนินการในนักเรียน
และในชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่อื่นได้เป็น
แนวทางในการดำเนินการควบคุมและป้องกันโรคเลือดจางธาลัสซีเมียต่อไป